

УДК 343.431:343.8(477):327.7

Концептуальні засади запобігання та протидії торгівлі людьми в Україні

Н.М. ЛУКАЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна,
E-mail: vizabnati@gmail.com

Авторське резюме

В статті розглянуто діяльність міжнародних організацій щодо протидії торгівлі людьми. Торгівля людьми сьогодні досягла грандіозних масштабів свого поширення і торкнулась всіх країн та регіонів, в тому числі й України. Сьогодні існує багато видів та форм експлуатації людей. Торгівля людьми поставила виклик перед міжнародною спільнотою і вимагає свого негайного вирішення.

Протидія торгівлі людьми відбувається на всіх рівнях – від глобального до регіонального та національного. Міжнародною спільнотою постійно розробляються та вдосконалюються інституційні механізми та концептуальні засади протидії торгівлі людьми. Особливої актуальності проблема протидії торгівлі людьми здобуває в контексті сучасної нестабільної військово-політичної ситуації в Україні.

Автором досліджено основні механізми та інструменти, які використовує міжнародне співтовариство для вирішення проблеми торгівлі людьми. На основі міжнародного досвіду боротьби з торгівлею людьми та новітнього вітчизняного законодавства розкрито концептуальні засади запобігання та протидії торгівлі людьми в Україні. Серед яких: удосконалення законодавства щодо протидії торгівлі людьми та покращення роботи правоохоронних органів; зміна статусу особи та підтримка осіб з груп ризику; підвищення рівня поінформованості громадськості, особливо осіб з груп ризику; кваліфікована допомога потерпілим від торгівлі людьми.

Ключові слова: торгівля людьми, запобігання, протидія, концептуальні засади, глобалізація, транснаціональні злочинні угруповання.

Conceptual basis of preventing and combating human trafficking in Ukraine

N.M. LUKACH

Ivan Franko national university of Lviv, Lviv, Ukraine, E-mail: vizabnati@gmail.com

Abstract

The activities of international organizations against human trafficking is considered in the article. Today human trafficking gained the grand scale of its spreading and affected all countries and regions, including Ukraine. Nowadays there are a lot of kinds and forms of human exploitation. Human trafficking has put the challenge to the international community and calls for its immediate resolution.

Combating human trafficking are at all levels from global to regional and national. The international community is constantly being developed and improved institutional mechanisms and conceptual basis of combating human trafficking. The special actuality of combating human trafficking problem gets in the context of the current instability military and political situation in Ukraine.

The basic mechanisms and instruments of international community against human trafficking are explored by the author and also the ways of solving problems is proposed. In the article based on the international experience of combating human trafficking and the latest national legislation conceptual basics of preventing and counteracting human trafficking in Ukraine are examined. Including: improvement of laws against human trafficking and improvement of law enforcement; changing the the status of persons and support for persons from risk groups; increasing the level of public awareness, especially persons from risk groups; the qualified help to victims of trafficking.

Key words: human trafficking, prevent, combating, conceptual foundations, globalization, transnational criminal groups.

Постановка проблеми. Проблема протидії та запобігання торгівлі людьми в Україні наразі надзвичайно актуальна. За інформацією представництва МОМ в Україні, кожен десятий громадянин України має близьку людину, яка постраждала від цього злочину [6]. Актуалізує проблему торгівлі людьми і сучасна нестабільна ситуація на Сході та Півдні країни. Різноманітні джерела засобів масової інформації повідомляють про факти примушування мирного населення, особливо чоловіків, до вступу в незаконні воєнні формування, експлуатацію їхньої праці з

метою копання окопів і зведення блокпостів, вилучення та незаконну трансплантацію органів людини.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі питання, пов'язані із проблемою запобігання та протидії торгівлі людьми в Україні, у своїх працях досліджували: К. Б. Левченко, [4, С.62], О. Т. Поплавський, [5, С.64] О. Надьон, [1] С. Смірін [7] та інші, але концептуальних засад запобігання та протидії цій проблемі вони торкалися лише епізодично, досліджуючи більш спеціальні чи суміжні суспільні відносини.

© Н.М. Лукач, 2015

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі міжнародного досвіду боротьби з торгівлею людьми та новітнього вітчизняного законодавства в цій сфері сформулювати концептуальні засади запобігання та протидії торгівлі людьми в Україні.

Виклад основного матеріалу. В контексті нашого дослідження потребує уточнення розмежування категорій «протидія» та «попередження» торгівлі людьми. Протидія торгівлі людьми – система заходів, спрямованих на подолання торгівлі людьми шляхом її попередження і боротьби з нею та надання допомоги і захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми [3].

Попередження торгівлі людьми – система заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до торгівлі людьми [3].

Вперше про явище торгівлі людьми на міжнародному рівні було заявлено на міжнародному конгресі щодо боротьби з торгівлею жінками в Лондоні 1899 р. [2, С.117] Розробка і прийняття міжнародно-правових актів тривала до початку Другої світової війни і слугувала добрим довідом для наступних поколінь, які звернулися до цих питань вже після створення Організації Об'єднаних Націй. У 1949 р. прийнято Конвенцію про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами. Довгий час вона була єдиним діючим міжнародним актом такого рівня, що стосувався безпосередньо боротьби з торгівлею людьми, незважаючи на те, що містила багато недоліків.

Враховуючи ці недоліки, постала необхідність у прийнятті нового міжнародного документа, який би враховував вади попередніх актів та відповідав вимогам сучасності. Таким документом став Протокол про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності. До сьогодні Протокол є найбільш комплексним міжнародно-правовим актом у сфері протидії торгівлі людьми.

На сучасному етапі протидія торгівлі людьми відбувається на всіх рівнях, від центрального (державного) до глобального на рівні міжнародних організацій. До міжнародного інституційного механізму належать: ООН та його дочірні організації, Інтерпол, Рада Європи, ОБСЄ, ЄС, а також численні неурядові організації. До боротьби задіяні також відповідні міністерства держав та правоохоронні органи.

Діяльність Ради Європи у сфері запобігання торгівлі людьми має переважно рекомендаційний характер. Загальнообов'язковий характер носять тільки рішення Європейського Суду з прав людини стосовно визначення примусової праці. Важливою віхою діяльності Ради Європи у галузі запобігання торгівлі людьми має стати прийняття Європейської конвенції щодо протидії торгівлі людьми, яка включатиме як

матеріальні норми щодо заборони рабства та работоргівлі, так і норми, які забезпечуватимуть додержання державами-учасницями положень цього міжнародно-правового договору.

В кінці ХХ на початку ХХІ ст. істотно активізував свою діяльність у сфері запобігання торгівлі людьми ЄС. Інтеграційні процеси, які відбуваються в ЄС, спонукають його інститути спрямувати свої зусилля на розробку ефективного інституційного механізму запобігання та боротьби з торгівлею людьми, а також створення позитивного клімату для глибокого вивчення цієї проблеми.

Основною інституцією ЄС щодо протидії торгівлі людьми є Європейська Комісія, яка приймає рішення і вносить ініціативи в цій сфері. Починаючи з 1996 р. Європейська Комісія (ЄК) виступає з ініціативами на європейському рівні або у співпраці з третіми країнами та організаціями щодо торгівлі людьми «з метою сексуальної експлуатації». Окрім Комісії, Інституційний механізм ЄС щодо протидії торгівлі людьми включає: Європейський парламент, Європейську раду, Раду, Комісію, Європейський координатор з протидії торгівлі людьми, Групу експертів ЄС щодо торгівлі людьми, Європол, Євроюст, Європейську судову мережу, мережуЄвроджаст.

ЄС прийняв та ввів у дію документи, присвячені сприянню співробітництва між своїми державами-членами у згаданій галузі. Однак з останніми трьома розширеннями до ЄС увійшла значна кількість держав походження жертв торгівлі людьми. Отже, для ефективної протидії торгівлі людьми на своїй території Союзу необхідно вживати заходи щодо запобігання цьому явищу. До того ж, перед державами-членами ЄС постає питання про необхідність гармонізації свого законодавства у відповідності до положень Рамкового рішення про боротьбу з торгівлею людьми 2002 р. Аналізуючи національне законодавство окремих країн в контексті досліджуваної теми, слід наголосити, що більшість країн визнають тяжкість злочину торгівлі людьми і криміналізують це діяння та підтримують на рівні національних законодавств прийняті ЄС засоби сприяння співробітництва у галузі боротьби з торгівлею людьми.

Україна зробила низку важливих кроків для розвитку правової та інституційної бази з протидії торгівлі людьми. Нормативно-правова база розвивалася протягом багатьох років у світлі міжнародних зобов'язань країни і включає комплексний закон про протидію торгівлі людьми, прийнятий в 2011 р. [3]. З 1999 р. було прийнято кілька національних програм протидії торгівлі людьми. Нинішня програма охоплює всі основні ділянки, що мають стосунок до протидії торгівлі людьми й передбачає участь НУО та міжнародних організацій у реалізації конкретних заходів.

В умовах сьогодення проблема торгівлі людьми в Україні стала надзвичайно актуальною.

Катастрофічне поширення цієї проблеми вимагає скоординованої співпраці правоохоронних органів, громадських організацій та кожного окремого громадянина. Органи, які протидіють торгівлі людьми, створено на національному та регіональному рівнях. До їх числа входять різні установи, і хоча більшість міністерств і відомств не мають спеціальних відділів боротьби з торгівлею людьми, вони протидіють цьому злочину в межах своїх повноважень.

До інституційної системи та ключових урядових установ у сфері протидії торгівлі людьми в Україні належать: Міністерство соціальної політики, Міжвідомча рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми, Експертна робоча група з питань попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми, Регіональні ради, Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді, Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Генеральна прокуратура України, Верховний Суд України та судова система, Державна служба зайнятості України, навчальні заклади та органи освіти.

На основі аналізу міжнародного та вітчизняного досвіду в сфері протидії торгівлі людьми доцільно буде запропонувати державну стратегію протидії торгівлі людьми, яка базуватиметься на таких чотирьох концептуальних засадах:

1. Удосконалення законодавства та дій правоохоронних органів.
2. Зміна статусу особи та підтримка групи ризику.
3. Підвищення рівня поінформованості громадськості, особливо осіб групи ризику.
4. Кваліфікована допомога потерпілим від торгівлі людьми.

Перша засада полягає в тому, що на основі ґрунтовного аналізу міжнародного та вітчизняного досвіду щодо протидії торгівлі людьми можемо запропонувати два успішних адміністративно-правових механізми: перший – американський, другий – шведський (європейський). Ще однією важливою складовою першого пункту запропонованої нами стратегії є необхідність сприяти заохоченню та підтримці міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні торгівлі людьми та в боротьбі

з нею, зокрема проводити кампанії за ратифікацію міжнародних пактів і конвенцій з прав людини в тих країнах, які ще не зробили цього.

Щодо успішної реалізації другого пункту стратегії першочергового значення надамо потребі створення національних комісій з охорони та заохочування прав людини, особливо представників найвразливіших груп.

Для досягнення третього пункту визначимо такі заходи з підвищення рівня поінформованості громадськості, щодо явища торгівлі людьми, особливо осіб групи ризику: спонукати релігійні та світські організації до активності в справі інформування їхніх членів та громадськості про нелюдський характер існуючих форм експлуатації; домагатись підвищення зацікавленості засобів масової інформації; заручатись підтримкою відомих громадських діячів; домагатись підвищення рівня занепокоєності з приводу практики експлуатації та її наслідків для здоров'я й розвитку людей, які є її жертвами, серед груп, що відстоюють інтереси жінок, споживачів та індустрії туризму; проводити кампанії, стосовно контролю за спеціальним маркуванням товарів, які несуть інформацію про невикористання дитячої праці при їх виготовленні.

Четвертий пункт полягає в гарантуванні державного захисту особам, що долучаються до протидії торгівлі людьми, та особам, які постраждали від торгівлі людьми. Також визначальною є потреба у постійному здійсненні моніторингу фактів торгівлі людьми в цілому та окремих їх видів.

Висновки. Отже, в Україні має бути запроваджено комплексний адміністративно-правовий механізм протидії торгівлі людьми, який би гармонійно поєднав найкращі надбання міжнародного досвіду. Необхідною передумовою успішної протидії проблемі є розроблення і впровадження національного законодавства, яке ґрунтуватиметься на міжнародних документах. Але, в першу чергу, законодавча база повинна відповідним чином застосовуватися на практиці, щоб взагалі мати значення. Наступним кроком після прийняття та втілення відповідної законодавчої бази мають бути конкретні просвітницькі заходи, наприклад розповсюдження інформаційних буклетів, плакатів; організація відповідних освітніх програм, тренінгів за активної участі відповідних державних і недержавних інститутів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Надьон О. Торговля жінками: чинники, складові та шляхи подолання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravznavec.com.ua>.
2. Гусев Л. Ю. Борьба с торговлей женщинами: история и современное положение в России и странах Шанхайской организации сотрудничества. / Л. Ю. Гусев // Борьба с торговлей людьми: материалы міжнародної науково-практичної конференції. (Донецьк, 26 червня 2008 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, Фонд Ганса Зайделя. – Донецьк, 2008. – С. 117.
3. Закон України «Про протидію торгівлі людьми». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3739-17>

4. Левченко К. Б. Актуальні проблеми впровадження державної політики протидії торгівлі людьми в Україні. / К. Б. Левченко // Боротьба з торгівлею людьми : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (Донецьк, 26 червня 2008 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, Фонд Ганса Зайделя. – Донецьк, 2008. – С. 62.
5. Поплавський О. Т. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо протидії торгівлі людьми. / О.Т. Поплавський // Боротьба з торгівлею людьми: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Донецьк, 26 червня 2008 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, Фонд Ганса Зайделя. – Донецьк, 2008. – С. 64.
6. Сайт МОМ. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <<http://www.iom.int/jahia/jsp/index.jsp>>.
7. Смірін С. Чи можна розв'язати проблему торгівлі людьми? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://familytimes.com.ua/content/view/636/24/>.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2015

REFERENCES:

1. *Nad'on O. Torhivlya zhinkamy: chynnyky, skladovi ta shlyakhy podolannya* (The trafficking of women: factors, elements and ways of counteraction) Regime to access: <http://www.pravznaves.som.ua>.
2. *Husyev L. Yu. Bor'ba s torhovley zhenshchynamy: ystoryya y sovremennoe polozhenye v rossyy y stranakh Shankhayskoy orhanyzatsyy sotrudnychestva* (The fight against trafficking in women: the history and current situation in Russia and the countries of the Shanghai Cooperation Organization) *Borot'ba z torhivleyu lyud'my: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Donets'k, 2008. – p. 117.
3. *Zakon Ukrayiny. Pro protydiy torhivli lyud'my* (On combating human trafficking) Regime to access: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3739-17>
4. *Levchenko K. B. Aktual'ni problemy vprovadzhennya derzhavnoyi polityky protydiy torhivli lyud'my v Ukrayiny* (Actual problems of implementation of state policy to combat human trafficking in Ukraine.) *Borot'ba z torhivleyu lyud'my : materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Donets'k, 2008. – p. 62.
5. *Poplavs'kyy O. T. Informatsiyno-analitychni materialy shchodo protydiy torhivli lyud'my* (Information and analytical materials about combating human trafficking.) *Borot'ba z torhivleyu lyud'my: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Donets'k, 2008. – p. 64.
6. *Sayt MOM* (The site of the International Organization for Migration) – Regime to access: <<http://www.iom.int/jahia/jsp/index.jsp>>.
7. *Smirin S. Chy mozhna rozv'yazaty problemu torhivli lyud'my?* (Can we resolve the problem human trafficking?) Regime to access: <http://familytimes.com.ua/content/view/636/24/>.

Лукач Наталія Михайлівна - аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка
Адреса: 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
E-mail: vizabnati@gmail.com

Lukach Nataliya Mihaylivna – postgraduate
Ivan Franko national university of Lviv
Address: 1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine
E-mail: vizabnati@gmail.com